

Earthquakes with Magnitude $M \geq 6$ in Izmir in the Republican Era

Muhammed Aslaner ¹ and Filiz Colak ¹

¹ Usak University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, 64000 Karaagac-Usak, Turkey

ORCID: 0000-0002-8612-0024, 0000-0001-5526-2356

Keywords

Earthquake, Izmir, Loss of Life, Naturel Disaster, Tremor

Highlights

- * Natural disasters and earthquakes
- * Izmir earthquakes in the Republican Era
- * Effect of earthquakes on society

Aim

The aim of this study is to reveal the effects of earthquakes occurred in Izmir in the Republican Era

Location

The study covers Izmir City and its vicinity.

Methods

This study was carried out by analysing the archival documents and official correspondences

Results

In this study, the impact of earthquakes on society, its economic consequences, humanitarian assistance efforts of the country, were tried to be revealed

Supporting Institutions

In this study, data and documents of official institutions such as; AFAD, Kızılay, General Directorate of State Archives were used

Financial Disclosure

The author(s) declared that this study has received no financial support

Peer-review

Externally peer-reviewed

Conflict of Interest

The authors have no conflicts of interest to declare

Manuscript

Research Article

Received: 24.06.2023

Revised: 14.10.2023

Accepted: 31.10.2023

Printed: 30.12.2023

DOI

10.46464/tdad.1319513

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International Non-Commercial License

Corresponding Author

Muhammed Aslaner

Email: muhammed_deu@hotmail.com

Figure

A view of the barracks built after the 1939 Dikili Earthquake (TKA 2370-6436)

How to cite:

Aslaner M., Colak F., 2023. Earthquakes with Magnitude $M \geq 6$ in Izmir in the Republican Era, Turk Deprem Arastirma Dergisi 5(2), 331-351, <https://doi.org/10.46464/tdad.1319513>

Cumhuriyet Dönemi'nde İzmir'de Yaşanan 6 Büyüklüğü ve Üzeri Depremler

Muhammed Aslaner¹ ve Filiz Çolak¹

¹ Uşak Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, 64000 Karaağaç-Uşak, Türkiye
ORCID: 0000-0002-8612-0024, 0000-0001-5526-2356

ÖZET

Yerkabuğu ve yer hareketleri bakımından dünyanın en hareketli deprem alanlarından birinde bulunan Türkiye, geçmişten günümüze barındırdığı aktif faylar ile birçok yıkıcı depremin yaşandığı bir coğrafya olmuştur. Anadolu, dünyadaki deprem kuşakları içinde Alp-Himalaya Deprem Kuşağı üzerinde yer aldığından hem geçmişte hem de günümüzde can ve mal kaybına neden olan depremlere sahne olmuştur. Türkiye'de üç tane ana deprem kuşağı mevcuttur. Kuzey-Anadolu Fay Zonu, Batı-Anadolu Genişleme Bölgesi, Doğu-Anadolu Fay Zonu. Çalışmaya konu olan İzmir ili de Batı Anadolu Deprem Kuşağı içinde yer almakta olup geçmişten günümüze pek çok depremin yaşandığı bir yerdir. Bu çalışmada Cumhuriyet döneminde İzmir'de gerçekleşen 6 büyüklüğü ve üzeri depremler ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler

Can kaybı, Deprem, Doğal afet, İzmir, Sarsıntı

Öne Çıkanlar

- * Doğal afet ve depremler
- * Cumhuriyet Dönemi'nde İzmir depremleri
- * Depremlerin topluma etkisi

Makale

Araştırma Makalesi

Geliş: 24.06.2023
Düzeltilme: 14.10.2023
Kabul: 31.10.2023
Basım: 30.12.2023

DOI

10.46464/tdad.1319513

Sorumlu yazar

Muhammed Aslaner
Eposta:
muhammed_deu@hotmail.com

Earthquakes with Magnitude $M \geq 6$ in Izmir in the Republican Era

Muhammed Aslaner¹ and Filiz Colak¹

¹ Usak University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, 64000 Karaagac-Uşak, Türkiye
ORCID: 0000-0002-8612-0024, 0000-0001-5526-2356

ABSTRACT

Located in one of the most active earthquake areas in the world in terms of earth's crust and ground movements, Türkiye is in a geography where many destructive earthquakes have been experienced. Since the Anatolia is located on the Alpine-Himalaya Earthquake Belt which is among the most earthquake active belts in the world, it has been the affected by earthquakes those have caused loss of life and property both in the past and today. There are three main fault lines in our country namely; North-Anatolian Fault Zone, West-Anatolian Extensional Region, East-Anatolian Fault Zone. Izmir Province is located in the Western Anatolian Earthquake Zone and is a place where many earthquakes have been experienced from the past to the present. In this study, earthquakes of with magnitude $M \geq 6$ in Izmir is studied.

Keywords

Earthquake, İzmir, Loss of Life, Naturel Disaster, Tremor

Highlights

- * Natural disaster and earthquakes
- * Izmir earthquakes in the Republican Era
- * Effect of earthquakes on society

Manuscript

Research Article

Received: 24.06.2023
Revised: 14.10.2023
Accepted: 31.10.2023
Printed: 30.12.2023

DOI

10.46464/tdad.1319513

Corresponding Author

Muhammed Aslaner
Email:
muhammed_deu@hotmail.com

1. GİRİŞ

Doğal afet; insanların yaşadığı coğrafi mekân ve alanlarda gerçekleşen, meydana gelmesi önlenip engellenemeyen, olay başladıktan sonra durdurulamayan, sosyal ve ekonomik hayatı kısa sürede olağanüstü bir şekilde alt üst eden, çok sayıda can kaybına ve hasara yol açan doğa olaylarının neden olduğu yıkımlardır (Özey 2006). Afet; toplumun olağan yaşam düzenini bozan, onun yanıt verme ve uyum sağlama kapasitesini aşarak, dışarıdan bir yardıma gereksinim doğuran, büyük miktarlarda insani, maddi veya çevresel kayıplara yol açan ekolojik olaylara denir (Akdur 2000).

Doğal afetler arasında yangın, sel, heyelan, çığ vb. afetler yer alırken, bu doğal afetlerden biri olan depremin kelime kökenine bakıldığında Arapça'da karşılığı zelzele olup sözlükte "bir şeyi hareket ettirmek, vurmak, şiddetle sarsmak" anlamına gelmektedir (Develioğlu 1995). Muallim Naci ise depremi, "İrgalama, sallanıp sarsılma genellikle hareket-i arz" olarak tanımlamaktadır (Naci 2009). Şemseddin Sami depremi, "yeryüzünün alametlerinden kabul edilen toprağın titremesi, hareket-i arz" (Sami 1317) şeklinde açıklamaktadır. Deprem: "Tektonik kuvvetlerin veya volkan faaliyetlerinin etkisiyle yer kabuğunun kırılması sonucunda ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması olayıdır" (AFAD 2019) şeklinde tanımlanmaktadır. Fay, tektonik hareketlerin etkisiyle yer kabuğunun kırılarak yer değiştirmiş kısmıdır (AFAD 2019). Depremler büyüklüklerine göre Tablo 1'deki gibi tanımlanmaktadır (Özdemir 2016):

Tablo 1: Deprem büyüklüklerine göre depremleri sınıflandırma tablosu
Table 1: Classification table of earthquakes according to earthquake magnitudes

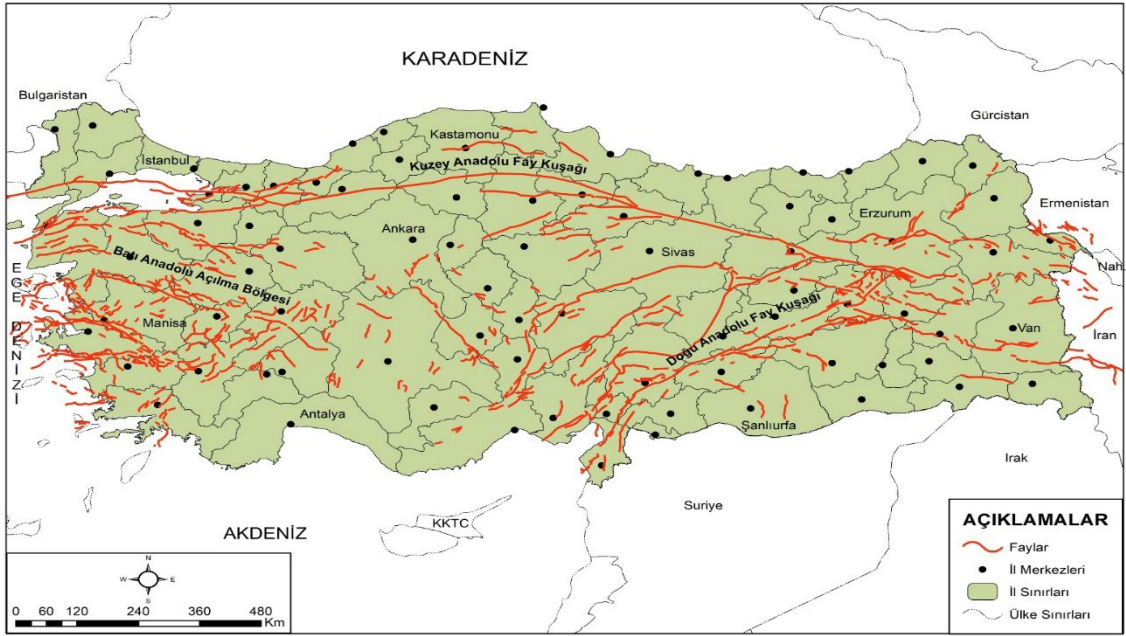
Deprem Büyüklüğü	Deprem Büyüklük Derecesi
8'den Büyük	Çok Büyük Depremler
7'den Büyük	Büyük Deprem
5-7 Arası	Orta Büyüklükte Deprem
3-5 Arası	Küçük Deprem
1-3 Arası	Mikro Deprem
1'den Küçük	Çok Mikro Deprem

İnsanoğlu tarihsel süreç içerisinde geçmişten günümüze pek çok doğal afet ile karşı karşıya kalmış ve bu gerçek ile yaşaya gelmiştir. Anadolu coğrafyası da tarih boyunca doğal afetlerden biri olan deprem gerçeği ile birçok kez yüzleşmiştir. Yer kabuğu ve yer hareketleri bakımından dünyanın en hareketli deprem alanlarından birinde bulunan Anadolu, barındırdığı aktif faylar ile birçok yıkıcı depremin yaşandığı bir coğrafyadır (Atalay 1987). Dünyadaki deprem kuşakları içinde Alp-Himalaya Deprem Kuşağı üzerinde yer alan Anadolu hem geçmişte hem de günümüzde can ve mal kaybına neden olan büyük depremlere sahne olmuştur (Akarsu 2022). Anadolu'da üç ana fay hattı mevcuttur.

1-Kuzey-Anadolu Fay Zonu: Çanakkale, Biga yarımadasından başlayıp, Marmara bölgesini de içini alarak Bolu-Kurşunlu-Amasya-Erzincan'dan Karlıova'ya kadar uzanmaktadır.

2-Batı-Anadolu Genişleme Bölgesi: Türkiye'nin batı bölümünü kapsayan bu kuşak, Edremit körfezinden, güneyde Güney Anadolu kıvrımlarının sınırlandığı Akdeniz'e kadar uzanmaktadır.

3-Doğu-Anadolu Fay Zonu: Antakya'dan başlamakta, Maraş, Malatya, Elazığ, Bingöl ve Karlıova'ya kadar uzanmakta ve yukarıda bahsi geçen birinci kuşakla Karlıova civarında birleşmektedir. Bu fay hatları Şekil 1'de gösterilmektedir:

Şekil 1: Türkiye Diri Fay Haritası'ndan Yararlanılarak Çizilmiştir (Emre vd. 2013)
Figure 1: Modified from Active Fault Map of Türkiye (Emre vd. 2013)

Anadolu coğrafyasının batısında yer alan İzmir, tarihi boyunca depremleri sürekli yaşamış ve hala yaşamaktadır. İzmir'de tarihsel süreçte bilinen en eski deprem MS 17'de gerçekleşen 7 büyüklüğündeki Lidya Depremi'dir. Bu depremi MS 178 yılında 6,5 büyüklüğündeki deprem izlemiştir. Sonrasında MS 688'de 20 bin kişinin ölümüne sebep olan 6,5 büyüklüğünde bir deprem, 1039 ve 1389 da 6,7 büyüklüklerindeki diğer depremlerle şehir defalarca yıkılmıştır (Tinal 2009).

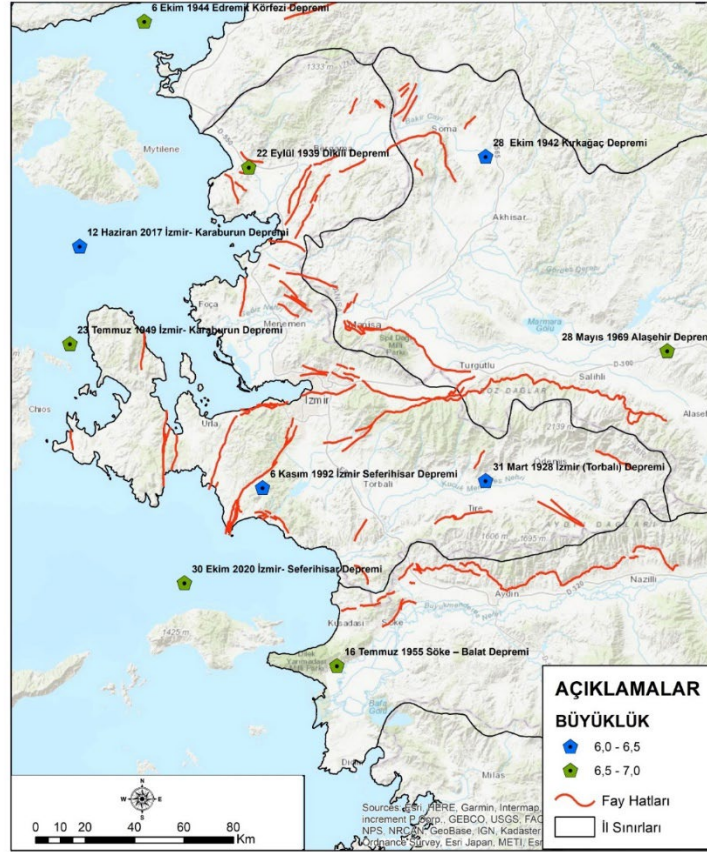
Osmanlı döneminde ise 10 Temmuz 1688'de İzmir Depremi gerçekleşmiştir. Bu deprem yaklaşık 7 büyüklüğünde gerçekleşmiş ve 15 bin civarında insanın ölümüne neden olmuştur. 4 Nisan 1739'da İzmir Körfezi'nde özellikle Foça merkezli 6,8 büyüklüğündeki depremde 80 kişi vefat etmiş, Foça'nın dörtte üçü yerle bir olmuştur. 3-5 Temmuz 1778 ve 29 Temmuz 1880'de 6 büyüklüğü üzeri depremler ve yıkımlar gerçekleşmiştir. 15 Ekim 1883 Çeşme, 20 Eylül 1899 Menderes Vadisi, depremleri de İzmir'de Osmanlı Dönemi'nde gerçekleşen büyük depremlerdir (AFAD 2017). İzmir'de genel olarak ahşap ve kerpiç yapılaşmanın olmasından dolayı, İzmir depremlerinin hemen akabinde yangınlar ortaya çıkmıştır. Bu yaşanan yangınlar deprem sonucu ortaya çıkan hasarı daha da arttırmış ve kentin sosyal ve ekonomik yapısının olumsuz etkilenmesine sebep olmuştur (Baykara 1974).

Bu çalışmada; Cumhuriyet Dönemi'nde İzmir'de yaşanan 6 ve üzeri büyüklükteki depremlerin etkileri, topluma yansımaları, deprem sonrası yapılan yardım çalışmaları bir bütün olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışmanın akademi dünyasında, özellikle tarih alanında, deprem başta olmak üzere doğal afetler ile ilgili yapılacak çalışmalara ön ayak olması hedeflenmektedir.

2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE İZMİR'DE BÜYÜK DEPREMLER (1923-2020)

Cumhuriyet döneminde İzmir'de farklı büyüklüklerde depremler yaşanmıştır. Bunlardan ilki 31 Mart 1928'de yaşanan 6,5 büyüklüğündeki Torbalı Depremi'dir. Bu sarsıntıda yaklaşık 2 bin ev yıkılmıştır. Deprem; İzmir, Manisa, Alaşehir, Uşak, Bayındır, Tire ve Ödemiş'te hasara neden olmuştur. 22 Eylül 1939'da meydana gelen 6,6 büyüklüğündeki Dikili Depremi'nde ise 1000 ev yıkılmıştır. 23 Temmuz 1949'daki 6,6 büyüklüğündeki Karaburun Depremi'ni yaşayan bölgede

2 bin 200 ev hasar görmüştür. Merkezi Ege Denizi olan 6,8 büyüklüğündeki Söke-Balat Depremi'nin yaşandığı 16 Temmuz 1955'te ise 300 ev enkaza dönüşmüştür. 6 Kasım 1992'de Seferihisar ilçesine bağlı Doğanbey Mahallesi merkezli 6 büyüklüğündeki depremin yaşandığı bölgede 60 kadar yapıda hasar oluşmuştur. 12 Haziran 2017'de ise yine Karaburun merkezli 6,2 büyüklüğündeki deprem meydana gelmiştir. İzmir son olarak 30 Ekim 2020 tarihinde ise Seferihisar ilçesinin 17 kilometre açığında 6,6 büyüklüğünde depremlerle sarsılmıştır (AA 2020) (Şekil 2).

Şekil 2: İzmir ve çevresinde meydana gelmiş magnitudü 6 ve daha büyük depremlerin dağılışı (Karadaş ve Öner (2021)'den değiştirilerek alınmıştır).
Figure 2: The distribution of earthquakes with magnitude 6 and larger that occurred in İzmir and its surroundings (Modified from Karadaş ve Öner (2021)).

2.1) Cumhuriyetin İlk Yarısında (1923-1973) İzmir'de Yaşanan Büyük Depremler

2.1.1) 31 Mart 1928 İzmir (Torbalı) Depremi

31 Mart 1928 İzmir Depremi sabaha karşı 02:25'te (Hizmet Gazetesi 1928a) 6,5 büyüklüğünde meydana gelmiş ve Hortuna-Çapak-Aslanlar-Maşat-Çaybaşı-Tepeköy-Torbalı ve civarı merkezli gerçekleşmiştir (Nafiz ve Hakkı 1929). Deprem Kayas, Cumaovası ve Kızılçullu istikametinden İzmir'e doğru bir hat çizerek etkili olmuştur (Arslan 2003). Deprem, sarsıntı sırasında uyanık olanların ifadelerine bakıldığında 13-15 saniye aralığında sürmüştür (Tinal 2009). Deprem sonrası pek çok artçı deprem gerçekleşmiş ve bu sarsıntılar sonucu da hasarlı binalardan yıkılanlar olmuştur. Deprem sonrası depremi yaşayan 100 yaşındaki ihtiyar nine ve dedelerin bile "Biz böyle şey görmedik" (Hizmet Gazetesi 1928a) dedikleri dönemin gazetelerine yansımıştır. Ahenk Gazetesi; "pek şiddetli ve şimdiye kadar emsali görülmemiş

derecede bir sarsıntı" (Ahenk Gazetesi 1928) ifadesiyle depremi duyurmuştur. Ahali ise deprem anında yerin çatırdadığını, çok şiddetli ve dehşetli bir hareket-i arz (deprem) olduğunu ve istisnasız hemen hemen her binanın bundan etkilendiğini belirtilmektedir. Bazı vatandaşlar *"dünya kurulalı beri böyle müthiş bir faciaya sahne olmamıştır."*, *"İnsanlar en derin uykusunda tatlı tatlı uyurken koskoca İzmir bir çocuk beşiği gibi sallanmaya başladı."*, *"Tatlı uykumuzdan sıçrayarak uyandık, neye uğradığımızı bilemedik, ne yapacağımızı bilemedik, büyük bir tevekkülle kelime-i şehadet getirmekten başka bir kurtuluş yolu bulamadık"* derken bir başkası: *"deprem bir türlü durmuyor bilakis şiddetlenerek insana cinnnet getirecek şekilde devam ediyordu, yatağımızdan fırladığımız gibi soluğu sokaklarda aldık"* gibi ifadelerle yaşanan felaketi anlatmışlardır (Hizmet Gazetesi 1928a).

31 Mart 1928 İzmir (Torbali) depremi ile basına yansıyan gözlemlere ve anlatımlara bakıldığında depremin etkilerinin büyük olduğu, deprem anında havanın kapalı, sakin, şehrin güney ve doğu taraflarında gökyüzünün kızılığa büründüğü, bu kızılığın Karaburun tarafına doğru yavaş yavaş kaybolduğu, deprem anında ise yer altından yüksek gürültüler duyulduğu görülmektedir (Eyidoğan vd. 1991). Deprem sonrasında halk geceyi çoluk çocuk, hüzün ve elem içinde sokaklarda geçirmiştir. İzmir'in ve halkın durumu şu şekilde tasvir edilmektedir: *"Sokaklarda insanlar yarı çıplak, yataklarından fırlamış halde üstleri başları dağınık bir halde canlarını kurtarmaya çalışmışlardır. Deprem sonrası oluşan kargaşadan dolayı herkes bir tarafa dağılmış ve anneler çocuklarını, eşler birbirlerini arar vaziyettedir. Yakınlarını, çocuklarını, eşlerini veya akrabalarını kaybeden insanların feryatları her yerden yükselmektedir. Tüm bu kargaşa ve kaos ortamına bir de yıkılan binaların toz bulutları da eklenince ortam kıyameti andırmaktadır. Bunun yanında tanıdıklarını ve yakınlarını kaybedenler enkaz başlarında yas tutarak dua etmektedirler"* (Hizmet Gazetesi 1928a).

Sabahın erken saatleriyle beraber polis, zabıta, vatandaşlar ve diğer görevlilerin yardımlarıyla enkaz altında kalan felaketzedeler kurtarılmaya başlanmış ve yaralılar ambulanslarla Memleket Hastanesi'ne götürülmüştür. Anadolu Gazetesi yaşananları *"felakete kurban olan zavallıları memleket hastanesine nakleden imdad-ı sıhhi otomobillerinin acı acı öten kornaları sokaklara dökülen afetzedelere ölüm korkusu veriyordu. Memleket hastanesinin önü binlerce halk ile dolmuştu"* şeklinde haberleştirmiştir (Anadolu Gazetesi 1928). Yıkılan binaların büyük bir kısmı Karşıyaka, Bornova, Alsancak ve Buca ilçelerindedir. Kordon yolunun bazı bölümlerinin 20 metre kadar denize doğru kaydığı, Torbali'da toprak zeminde 80 metreye varan çukurların oluştuğu rapor edilmiştir (Tinal 2009).

Deprem sonrası yıkımla ilgili 1 Nisan 1928 tarihli gazetelere yansıyan hasar durumu şu şekildedir: *"283 hane, 18 dükkân, 3 cami, 4 mektep, 1 saat kulesi, 1 polis karakolu hasara uğramıştır"* (Hizmet Gazetesi 1928a). Deprem sebebiyle büyük bir yıkım yaşanan İzmir'de harap olan ve yıkılan bina ve evlerin sayısının yanında yaralı ve ölü sayısının daha az olduğu ifade edilmektedir. İzmir ve çevresinde 23 kişi vefat etmiş, 73 kişide yaralanmıştır. Torbali civarında ise 10 kişi vefat etmiş, 90 kişi de yaralanmıştır. Bunların yanında 173 hayvanın telef olduğu belirtilmektedir. Dönemin verileri incelendiğinde 1928 Torbali depreminde toplam 2 bin evin yıkıldığı belirtilmekle birlikte (Eyidoğan vd. 1991) sadece Torbali ve civarında 2 bin dolayında binanın yıkıldığı dikkate alınırsa aslında depremin çok daha fazla yıkım ve hasara sebebiyet verdiği aşikardır (Arslan 2003).

Deprem sonrası Dahiliye Vekili Şükrü Kaya da hemen İzmir valisine bir telgraf çekmiştir. Telgrafta: *"İzmir'in uğradığı kazayı teessürle öğrendik. Taraf-ı devletlerinden ittihaz buyurulan tedabir-i ve hususuyla neşr edilen beyanname icab hale tamamıyla muvaffaktır. Teşekkür ederim. Burada cihet-i askeriyeye ve hilal-i ahmere lazım gelen muavenet emirleri verilmiştir. Halkın huzur veistirhamına ve asayiş ve emniyete aid icab eden tedabirin derhal ittihaz idilmiş olacağına kani ve mutmain olmamla beraber evleri harab yahud inhidama mail olanların emin ve mahfuz mahallere nakli muhtacına nakdi, mecruhlara sıhhi muavenet ifası ve Torbali, Menemen ve daha hasara uğrayan diğer mahallere sıhhi ekipler tertibi dilerek derhal gönderilmesi müsta'cilen ittihazı muktezi tedabirdendir. İzmirililerin hükümete zahir ve*

muavenet olacaklarına şübhem yokdur. Hükümet zelzeleyi ve neticelerini hususiyetle takib etmektedir. Ve her dürlü muavenet icrasınavaziyet-i hal icab iderse bizzat bende İzmir'e geleceğim tabi'dir. Ahval ve netayicden vekaletin saati saatine haberdar idilmesini rica iderim. İzmirli'lere geçmiş olsun" (Hizmet Gazetesi 1928a) ifadelerine yer vermiştir.

Gazi Mustafa Kemal de İzmir depremi dolayısıyla hem üzüntüsünü bildirmek hem de desteğini göstermek amacıyla İzmir'e bir telgraf çekmiştir: *"İzmir ve civarındaki zelzelelere ve ika ettiği hasarata teessürle mütalaa oldum. Güzel mamuremizin ve aziz hemşerilerimin ıstıraplarına büyük bir alaka ve samimi bir hassasiyetle iştirak ederim. Memleketin her tarafından teessürat ve ıstırapata iştirak haberleri alıyorum. Bu müşterek ıstırap ve hassasiyet mucip-i teselliyettir. Vefat edenlerin ailelerine taziyetlerimin ve mecruhlara tahsisatımın iblağını rica ve felaketzedelerden en muhtaçların en acil ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere 10 bin lira takdim ediyorum"* (Hizmet Gazetesi 1928b).

Hilâl-i Ahmer'in İzmir (Torbali) Depremi sonrası felaketzedelere başlangıçta 900 çadır gönderdiği görülmektedir. Sonraki gönderimde ise Hilal-i Ahmer Torbalı'ya 848 çadır, 389 kilo pirinç, 1493 kilogram ekmek, 71 kilo sade yağ, 390 kilo şeker, 100 kilo tuz, 1024 kilogram sabun, 1918 kilogram patates, 11 kasa limon, 250 çuval un, 16 kasa çay, 1867 kasa fasulye, 340 adet giyim eşyası, 219 adet battaniye ve bunların yanında sağlık ekipmanı göndermiştir (Akgün ve Uluğtekin 2001).

Deprem sonrası başta devlet, hükümet ve idari kurumlar olmak üzere tüm kurum ve teşkilatlar seferber olmuş ve önemli kararlar almışlardır. Devletin en üst makamı olan Cumhurbaşkanlığı koordinasyonunda Bakanlar Kurulu'nun kararı ile Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal ve bakanların imzası ile alınan kararname sonucu Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi'nden (Vakıflar Genel Müdürlüğü) bin lira İzmir felaketzedelerine dağıtılmak üzere Hilal-i Ahmer'e verilmiştir (BCA 28.19.5). Bunun dışında yine hükümetin gerçekleştirdiği icraatlardan birisi ise İzmir depremi için toplanacak yardımın Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin koordinatörlüğünde Hilal-i Ahmer şubeleri aracılığıyla yapılması için 4 Nisan 1928 tarihli Bakanlar Kurulu kararı alınmasıdır (BCA 28.19.4). Şekil 3'te 1928 İzmir Torbalı Depreminden etkilenen depremzedeler yer almaktadır.

Şekil 3: 1928 İzmir Torbalı Depremi'nde Sokakta Oturan Vatandaşlar (Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi 2023).

Figure 3: Citizens Sitting on the Street during the 1928 Izmir Torbalı Earthquake (Ahmet Piriştina City Archive and Museum, 2023)

1928 İzmir depreminde 10 kişinin hayatını kaybettiği 90 kişinin de yaralandığı merkez Torbalı'nın yanı sıra Tepe Köy, Çay Bahçe, Sepetçiler, Hamidiye, Eğerci, Meşhed, Arabacı, Aslanlar, Havuz Başı, Taşlıkeşliği, Kara Kuyu, Dirmil, Çabac, Hoptuna, Kuşlu Burun, Kıyas, Seydi Köy, Gölcükler, Cuma Ovası, Bulgurcu, Küçük Kemer Köy, Gaziemir, Hamidiye, Yeni Köy, Değirmen Dere, Kızılca, Dökerlik, Kalaçlar, Uç Pınar, Yoğurtçular, Demirci, Karaca Ağa, Burgaz, Karaot, An Taş, Ahmetli, çırpıcı, Has Köy, Ank Başı, Subaşı, Kırbaççe, At Alan, Yeni Çiftlik, Bel Evi, Kuyumcu bölgelerinde saptanan zarar-ziyan bilançosu, Hilal-i Ahmer Dergisi'nde yayınlanmıştır (Akgün ve Uluğtekin 2001). Bu büyük felakete yurt içinden gelen yardımlardan başka, yurt dışından (Amerikan Kızılhaçından 5.000 Dolar, İsveç Kızılhaçından 2000 Kron, ABD Detroit eyaletinden 3301 Dolar) bir ay içinde 100.000 liraya ulaşan büyük yardımlar gelmiştir. Bu yardımlara depremi izleyen günlerde Türkiye'yi ziyaret etmekte olan Afgan Kralı Amanullah Han'ın 1000 Sterlinlik bağışı da eklenmiştir (Akgün ve Uluğtekin 2001). Bunların dışında Deutsche Orient Bank 500 Lira (TKA 91-21), Türkpport adlı Alman şirketi 170 Lira (TKA 17-67), Havagazı-Elektrik ve Teşebbüsat-ı Sanayi Türk Anonim Şirketi 190 Lira (TKA 89-3) yardımda bulunmuşlardır. 1928 Torbalı depreminde yapılan dış yardımlar Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Torbalı Depremi (1928) sonrasında yapılan Dış Yardımlar (TKA 17-67, TKA 89-3, TKA 91-21)
Table 2: Foreign Aid given after the Torbalı Earthquake (1928) (TKA 17-67, TKA 89-3, TKA 91-21).

Yardım Yapan Kurum-Ülke	Yardım Miktarı
Amerikan Kızılhaçı	5000 Dolar
İsveç Kızılhaçı	2000 Kron
ABD Detroit Eyaleti	3301 Dolar
Afgan Kralı Amanullah Han	1000 Sterlin
Deutsche Orient Bank	500 Lira
Türkpport Şirketi	170 Lira
Havagazı-Elektrik ve Teşebbüsat-ı Sanayi Türk Anonim Şirketi	170 Lira

2.1.2) 22 Eylül 1939 Dikili Depremi

İzmir'de Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleşen ikinci büyük deprem 22 Eylül 1939'da Ege Kıyısında Dikili'de meydana gelmiştir (Ketin 1949, Özipek 2004, Şenol 2020). Bu deprem sabah 00:36'da yerin 10 km derinliğinde, 6,6 büyüklüğünde olup özellikle Dikili ve Midilli arasında çok etkili olmuştur (Türkelli 1995a). Depremde Dikili'de 60 kişi yaşamını yitirirken 1.235 bina ve yapı hasar görmüştür. 1939 depremi Dikili ile birlikte Karaburun ve İzmir'de de şiddetli bir şekilde hissedilmiştir. Deprem sonrası Dikili'de ve İzmir'de yaşayanlar belli bir süre depremin etkisinden çıkamamışlardır (Şenol 2020).

Dönemin yerel ve ulusal basını depremi yakından takip etmiştir. Anadolu Gazetesi depremi "Dün Geceki Şiddetli Zelzele Dikili Kazasını ve Birkaç Köyü Baştan Başa Harabezare Çevirdi", "Faciada ölenler yüzden fazladır, Dikili'de otuz beş göçmen evinden başka bina kalmamıştır. Vaziyet Çok fecidir. Dikili'de yerden sıcak sular fışkırmaktadır. İzmir'e kamyonlarla yaralı taşınıyor" (Anadolu Gazetesi 1939a) şeklindeki ifadelerle duyurmuştur. Akşam Gazetesi; "Dikili Kasabası ile Kabakum Köyü zelzeleden mahvoldu. Enkaz altından 65 ölü bir çokta yaralı çıkarıldı. Zelzele merkezinde yerden sıcak sular fışkırtıyor, derinden sesler duyuluyor. İzmir'de yalnız bir yaralı vardır. Ölenler Dikili, Kabakum, Bademli Köy, Bergama, Kadıovacık köyleri halkındandır." (Akşam Gazetesi 1939a), Cumhuriyet Gazetesi; "İzmir'deki zelzelelerin çok feci bilançosu yüz kişiden fazla insan öldü. Dikili ve Kabakum baştan başa harab oldu. Kurtarma ameliyesine devam ediliyor. Sıhhi imdad heyetleri felaketzedelere yardım ediyor." (Cumhuriyet Gazetesi 1939a), Son Telgraf Gazetesi; "Egedeki zelzele, Dikili Kasabası yeniden başlayacak,

enkaz altından yüze yakın ölü çıkarıldı. Her taraftan felaketzedelere yardım edilmektedir.” (Son Telgraf Gazetesi 1939), İkdam Gazetesi; *“İzmir zelzelesi, 3400 kişi evsiz kaldı, 42 kişi öldü, Yaralı da çok. Zelzele en büyük tahribatını Dikili ve Kabakum’da yapmıştır.”* (İkdam Gazetesi 1939), Tan Gazetesi; *“Dikili zelzelesinde ölenlerin sayısı yüze yaklaşıyor. Kasaba tamamen harap oldu, 70’den fazla yaralı var. Mütemadiyen ceset çıkarılıyor. Zelzele sahasında 4000 kişi açıktadır. Bergama’da on ev çöktü, Ayvalık’ta ve İzmir’de de hasarat var.”* (Tan Gazetesi 1939a), Son Posta Gazetesi; *“Dikili’de dün 51 zelzele oldu. Şehir harabe halinde, enkaz altından dün 41 ceset çıkarıldı. Yirmi beş tane de kayıp var.”* (Son Posta Gazetesi 1939a), Yeni Asır Gazetesi; *“Yurdu mateme düşüren büyük facia, Dikili’de zelzeleden taş sütünde taş kalmadı. Yedi yüz ev yıkıldı. Otuz yedi ölü, yüz kadar yaralı var. Açıkta kalan binlerce yurttaş için Hükümet, Kızılay yardıma koştu. Felaket çok büyüktür, Yurttaşların umumi şefkatine ihtiyaç vardır.”* (Yeni Asır Gazetesi 1939), Ulus Gazetesi; *“Dikili’de çok feci bir zelzele oldu. Dikili’nin dörtte üçü, Kabakum Köyü’nün tamamı harap oldu! 50’den fazla ölen var. Birçok vatandaşlar yaralandı. 3500 kişi açıkta! Hükümet ve Kızılay vatandaşlara yardım için esaslı tedbirler aldı”* (Ulus Gazetesi 1939), Vakit Gazetesi; *“Dikili zelzeleden harap oldu.”* (Vakit Gazetesi 1939) ve Akşam Postası Gazetesi; *“Bu sabah şehrimizde zelzele oldu.”* (Akşam Postası Gazetesi 1939) başlıklarıyla Dikili depremini sütunlarına taşımışlardır.

Dikili’de Yazbolu denilen mahallede deprem sonrası yerden sıcak sular fişkırmış, İskele yolunda toprak çatlakları oluşmuştur. Facia yolunda askeri kuvvetler ve vilayetin sevk ettiği işçiler durmadan çalışarak enkaz altındaki depremzedeleri kurtarmaya çalışmışlardır. İlçedeki Sahil Oteli birdenbire çökmüş otel sahibi ve müşteriler kurtarılamamıştır. Dikili’ye 30 kilometre mesafede bulunan bir sahil köyü tamamen yıkılmıştır. Kabakum Köyü civarından geçenler bu civarda derinden sesler geldiğini belirtmişlerdir. Dikili’ye 11 kilometre mesafede bulunan Yediköy’de de binalar ekseriyetle yıkılmıştır (Tan Gazetesi 1939a).

Deprem sonrası İzmir Valisi Etem Aykut, Emniyet Müdürü, Sıhhat Müdürü ve birkaç görevli hemen bölgeye gitmiştir. Bunun yanında CHP il parti başkanı Atıf İnan, Kızılay başkanlarından Bahaeddin Nasuh ve Hüseyin Hulki Cura Dikili’ye gitmişlerdir. İzmir CHP Parti reisi Atıf İnan deprem bölgesini ziyareti sonrasında basına şu açıklamayı yapmıştır: *“Partimiz mahallen yardım tedbirleri almıştır. Umumi kâtipliğe vaziyet arz edilmiş ve merkezden yardım lüzumu bildirilmiştir. Partimiz icab eden tedbirlere tevessül edecektir”* (Son Posta Gazetesi 1939b). Görüldüğü üzere deprem sonrası başta devletin bölgedeki birinci derecede temsilcisi vali olmak üzere sağlık ve emniyet görevlileri ile Kızılay temsilcisi vakit kaybetmeksizin bölgeye intikal etmişlerdir.

Kızılay bölgeye ilk etapta felaketzedelere tahsis edilmek üzere Etimesgut ambarlarından (TKA 2371-79) 300 çadır göndermiştir (TKA 2371-70). Bu 300 çadırdan sonra 24.09.1939’da tren (TKA 2371-72) ile Soma üzerinden 200 çadır daha gönderilmiştir (TKA 2371-71). Dikili ve civarındaki felaketzedelere ilk başta yardım amaçlı İzmir şubesi vasıtasıyla Dikili Kızılay şubesine 1000 Lira, İş Bankası’ndan telgraf havalisi ile de 2000 Lira para gönderilmiştir (TKA 2371-73). Cumhuriyet Merkez Bankası 4000, bankanın İzmir şubesi 1000 Lira, CHP Genel Sekreterliği de 500 Lira göndermiştir (Cumhuriyet Gazetesi 1939b). Ayrıca Kızılay Genel Başkanı Dr. Hüsametdin Kural’ın emriyle Denizli’de bulunan Kızılay Müfettişi Baha Kavur Dikili’de yaşanan deprem bölgesini incelemek ve Kızılay’ın faaliyetlerini koordine etmek için görevlendirilmiştir (TKA 2371-74).

22 Eylül’de başlayıp 27 Eylül’e kadar ara ara devam eden artçı sarsıntılar sonucunda Bergama’da 61 bina tamamen harap olurken 31 ev oturulamayacak hale gelmiştir. Dikili’de ise 627 bina tamamen yıkılırken, 316 bina kullanılamaz duruma gelmiştir. İzmir’de toplamda 688 bina yıkılırken, 347 bina da oturulamaz hale gelmiştir. İzmir dışında Balıkesir Burhaniye’de de 14 bina yıkılmıştır (BCA 119.842.14).

Deprem ertesinde Kızılay tarafından Bergama'ya ilk başta 27.09.1939'da 150 çadır gönderilmiştir. Bu çadırlar önceden tespit edilen ihtiyaç sahibi kişilere kaymakamlık ve Bergama Kızılay şubesi tarafından dağıtılmıştır. Bu çadırlar özellikle köylere sevk edilmiştir. Bergama'da en fazla zarar Ovacık Köyü'nde olmuştur. Bergama merkezde 300 evde hasar tespit edilmiştir. Bölgeye gönderilen çadırların bir kısmı harp için ayrılan malzeme arasından gönderilmiştir (BCA 178.234.3).

Dikili'de 250 ev tamamen yıkılmış, 200 ev de büyük oranda hasara uğramıştır. Bunun dışında 28 depo, 1 fabrika, 4 otel, 1 han, 4 cami, 1 okul, 7 lokanta, 6 gazino, 45 dükkân, hükümet binasının yarısı, iskân, polis, gümrük daireleri, gümrük binası, elektrik santrali, sıhhiye, tekeli, özel muhasebe binaları, jandarma, posta-telgraf daireleri, parti binaları, halkevi binası ve 1 sinema da yıkılmıştır (Tan Gazetesi 1939a).

Depremde Dikili kazasında 83, Kabakum'da 15, Bademli'de 3, Kazık bağlarında 3, Bergama'da 3, Deliktaş'ta 2 kişi ölmüştür. Dikili depreminde ayrıca Dikili komiseri Avni Subaşı da enkaz altında kalarak vefat etmiştir (Tan Gazetesi 1939b). Dikili'nin Deliktaş köyü muallimi Ali Rıza ve Dikili'nin bir köy öğretmeni ölenler arasındadır. Dikili Memleket Hastanesi'nde bulunan ağır yaralılarından Yugoslavya göçmenlerinden bir kişi de hastanede ölmüştür. Serezli Demir kızı Ayşe, ağır yaralı şekilde hastaneye getirilirken yolda vefat etmiştir. Bunun dışında Ali kızı Ferhunde, Hüseyin oğlu İzzet, Şaban kızı Zübeyde, bakkal Kemal, Gümrük muhafaza başçavuşu Ahmet, Necdet kızı Nazire, Ayvalıklı Deveci Mustafa oğlu Abdurrahman ölenler arasında kimliği tespit edilenlerdir (Akşam Gazetesi 1939b). Dikili felaketzedelerinin iaşesi İzmir'den ve çevre il ve ilçelerden gönderilen yardımlarla sağlanırken bunun yanında Kızılay'da bölgeye yiyecek içecek yardımında bulunmuş, seyyar aşevi ile yemek dağıtmıştır. Bergama'dan bölgeye ekmek, peynir vs. kuru gıda gönderilmiştir. Deprem sırasında gece kıyafetleriyle dışarı çıkıp kurtulan giyecek başka malzemesi olmayan vatandaşlara giyim konusunda da yardımda bulunulmuştur. Ayrıca Dikili'de ekmek ihtiyacını karşılamak için bir ekmek fırını da inşa edilmiştir (Anadolu Gazetesi 1939b). Ayrıca 1939 yılında toplamda İzmir'e 37.500 Lira Kızılay tarafından yardım yapılmıştır (Türkiye Kızılay Mecmuası 1940). Şekil 4'te Dikili depreminde insanların barınması için yapılan barakalardan bir görüntü yer almaktadır.

Şekil 4: 1939 İzmir Dikili Depremi'nde insanların barınması için yapılan barakalardan bir görüntü (TKA 2370-6436)

Figure 4: A view of the huts built for people's shelter during the 1939 Izmir Dikili Earthquake (TKA 2370-6436)

2.1.3) 23 Temmuz 1949 İzmir- Karaburun Depremi

İzmir Karaburun depremi 23 Temmuz 1949'da akşamüzeri saat 18:03'te (Son Posta Gazetesi 1949a) 6,6 büyüklüğünde (Şenol 2020) gerçekleşmiştir. İzmir ve çevresindeki depremin merkez üssü Sakız Adası ve Karaburun'dur (Akşam Gazetesi 1949). Depremin en etkili olduğu yerler Sakız Adası, Karaburun ve köyleridir. Deprem yaklaşık 12 saniye sürmüş, güneyden kuzeye doğru gerçekleşmiştir. Depremin başlamasıyla birlikte yer altından gürültüler gelmiş ve halk eski büyük zelzeleyi hatırladığından korku ve dehşet içine düşmüştür (Cumhuriyet Gazetesi 1949). Karaburun'dan sonra depremin en fazla etkili olduğu yer Çeşme'dir. Karaburun ve Çeşme'nin bazı köylerinden depremin üzerinden bir gün geçmesine rağmen haber alınamamıştır (Akşam Gazetesi 1949). Çeşme ve Karaburun'un merkezlerinde ve köylerinde 400 bina yıkılmış, enkaz altında kalanlardan 2 kişi ölmüş 3 kişi de yaralı kurtarılmıştır. Çeşme ve Sakız civarında deniz suyunun rengi değişmiş, Sakız Adası ile Çeşme arasındaki telgraf iletişimi kesilmiştir (Son Posta Gazetesi 1949a).

Deprem anında binalarda olanlar panik içinde dışarı kaçmışlar, dışarıda olanlar binaların sallanıp yıkıldıklarını görmüşlerdir. Halktan korku ve panik içinde bayılanlar olmuş, yıkılmayan binalarda da çatlamalar ve boya dökülmeleri olmuştur. Hükümet Konağı, Tekel binası, Borsa Sarayı, Kardiçalı Hanı, Emniyet İkinci Şube Müdürlüğü ve Çınarlı Karakolu'nda çok büyük çatlaklar oluşmuştur (Akşam Gazetesi 1949, Son Posta Gazetesi 1949a). Sarsıntı o kadar şiddetli olmuştur ki yeni binalar bile çatırdarak ya yıkılmış ya da hasara uğramıştır. Yeni binaların yanında eski binalar ise adeta yerinden oynar gibi olmuştur (Ulus Gazetesi 1949a). Eğilen Hoca Köyü'nde de tahribat fazla olmuş, evlerin yarısından fazlası yıkılmıştır (Ulus Gazetesi 1949b).

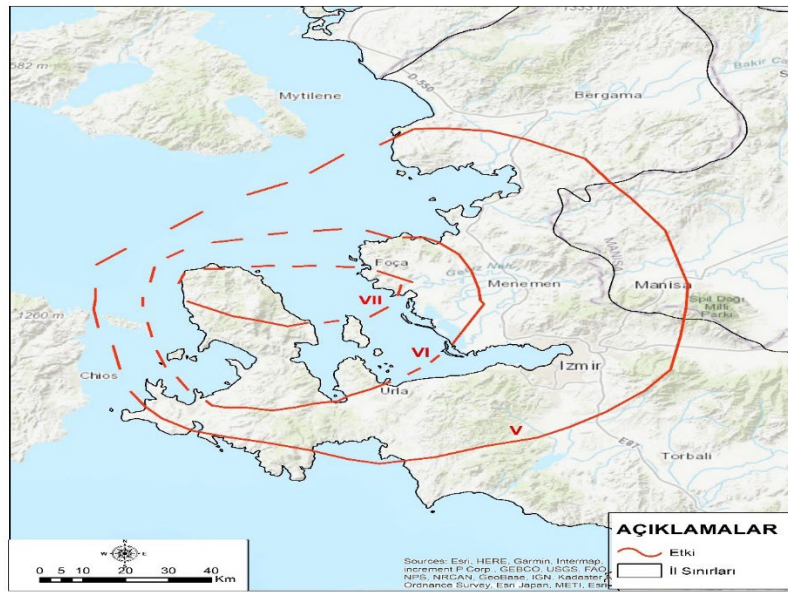
Deprem sonrası Vali Osman Sabri Adal İzmir Emniyet Müdürlüğü'ne gelmiş, depremin etkilerini tetkike başlamıştır. İzmir'de Kale ile Sinekli arasında 4 gecekondulu evi yıkılmıştır. İnönü Lisesi'nin dış duvarı 5 metre çökmüştür. Karşıyaka'da bir kahvehane ile bazı binalar hasara uğramıştır. Bazı camilerde çatlaklar oluşmuş, Salepçioğlu Camii'nin ise alemi eğilmiştir. Karaburun'un Kösedere ve Anbareski köylerindeki yıkım fazladır. Çeşme'nin plaj kısmında İstanbul Oteli kısmen yıkılmış, Çeşme merkezde ise 80-90 ev hasar uğramıştır. Çeşme'de halkın büyük kısmının deprem anında dışarıda olması depremin yalnızca maddi hasarla atlatılmasında oldukça etkili olmuştur (Ulus Gazetesi 1949c).

Depremin Sakız Adası'ndaki durumu buraya kireç götürüp getiren Erkan motoru kaptanı İbrahim Özer'in anlatımında görülmektedir: *"Zelzele olurken halatlarımı Sakız iskelesinden çözmek üzere idim. Bir gürültü ile beraber ortalık birbirine karıştı. Sakız'da kordon boyundaki evlerin iskambil kağıdı gibi rıhtıma devrildiklerini gördüm. Bu esnada limanı kesif kızıl bir sis kaplamıştı. İskeledeki halk ne yapacaklarını şaşırılmış bir halde idi. İçlerinde korkudan ve heyecandan denize atlayanlar bile olmuştu. Motorumuz uzaklaşırken büyük bir yangının çıktığını da gördüm"*. Sakız Adası ve civarındaki köylerde evlerin neredeyse yüzde 60'ı yıkılmış, 20'ye yakın insan yaralanmıştır (Zafer Gazetesi 1949a).

Deprem sonrası Orta Doğu Teknik Üniversitesi hocalarından Avusturyalı Jeolog Dr. Erwin Lahn, bölgede meydana gelen hasarat ve zayıtı incelemek üzere Bakanlar Kurulu'ndan izin talebinde bulunmuştur. Bayındırlık Bakanlığı'nın 1/8/1949 tarihli ve 10384 sayılı yazısı üzerine 1110 sayılı kanunun birinci maddesinin B fıkrasına göre Bakanlar Kurulu'nun 2/8/1949 tarihli kararı üzerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Başbakan Şemsettin Günaltay ve bakanların imzasıyla izin kararı verilmiştir (BCA 120.57.12). Deprem sonrası Çeşme ve Karaburun ilçelerinde hasara uğrayan binaların tamiri ve felakette vatandaşlara yardım için İzmir Valiliği hesabına 50.000 Lira Kızılay Genel Merkezi tarafından İzmir şubesine gönderilmiş ve durumdan İzmir Valiliği haberdar edilmiştir (BCA 120.850.20).

Deprem sırasında Zonguldak ve çevresinde gezide olan Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan, gezisini yarıda kesip Ankara'ya dönmüş ve sonrasında incelemelerde bulunmak üzere İzmir'e deprem bölgesine geçmiştir (Ulus Gazetesi 1949b). İçişleri Bakanı Emin Erişirgil, telefonla Vali Osman Sabri Adal ile görüşmüş ve sonrasında şu açıklamayı yapmıştır: "İzmir valisi ile daimim temas halindeyim. Felaketzedelere icap eden yardımlar yapılmıştır. Bu arada bol miktarda çadır gönderilmiştir. Zelzelenin kuvvetli olarak hissedildiği Karaburun'a İzmir valisi giderek durumu yakından tetkik ve tespit etmiştir. Vali halen Karaburun'da bulunmaktadır." (Zafer Gazetesi 1949b).

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü de bölgede incelemelerde bulunmak üzere depremden bir hafta sonra İzmir'e gitmiştir (Son Posta Gazetesi 1949b). İzmir'e geldikten bir gün sonra İzmir merkezden Edremit gemisiyle Karaburun'a geçmiştir. Cumhurbaşkanı bölgede büyük bir coşkuyla karşılanmış, Cumhurbaşkanına Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan bölgedeki durum hakkında bilgilendirmelerde bulunmuştur. İnönü, Mordoğan, Saipli, Eğlenhoca, Kösedere köylerinde ziyaretlerde bulunmuş ve halkın istek ve ihtiyaçlarını dinlemiştir. Karaburun Belediye Başkanı Ziya Solakoğlu, Cumhurbaşkanına ziyaretlerinden dolayı teşekkür etmiş, bu zor günlerde yanlarında oldukları için devletine ve cumhurbaşkanına şükranlarını sunmuştur. İsmet İnönü bölgede halka hitaben şu konuşmayı yapmıştır: "Aziz Karaburunlular, Zelzeleye uğrayan köyleri gördüm. İçlerinde az hasar görenleri de büyük hasara uğrayanları da vardır. Sizlerin tedbirleriniz hükümetin de tedbir ve yardımlarıyla birleşince hasar uğrayan ev ve binalarımız çabuk yapılır. Eylül sonuna kadar eskisi gibi evlerinize gireceğinizi umuyorum. Fırsat bulursam kışın yerleştiğinizi görmek için buraya gelmekten memnun olacağım. Karaburunlular, Zelzele felaketine uğrayanların dertlerine ve tasalarına bütün memleketin iştirâk ettiğini bildirmeye geldim. Böyle dertler karşısında memleketimizin her yeri birbirine karşı bu tarzda değin bağlı olursa her işimiz milletçe daha kolay halledilir. Memleket halkının hissiyatına tercüman olarak sizlere tekrar geçmiş olsun demek isterim." Yaptığı incelemeler sonucunda İnönü, Bayındırlık Bakanı ve aynı zamanda İzmir milletvekili olan Şevket Adalan ve İzmir Valisi Osman Adal'a depremdeki yardım ve çalışmalarından dolayı tebrik ve teşekkür etmiştir (Ulus Gazetesi 1949d). Şekil 5'te 1949 Karaburun depreminin eşşiddet haritası yer almaktadır.

Şekil 5: 1949 Karaburun Depremi eşşiddet haritası (Eyidoğan vd. 1991'den değiştirilerek alınmıştır).

Figure 5: Intensity map of the 1949 Karaburun Earthquake (Modified from Eyidoğan vd. 1991).

2.1.4) 16 Temmuz 1955 Söke – Balat Depremi

16 Temmuz 1955'te sabah saat 07:07'de yerin 40 km derinliğinde 6,8 (Emre ve Özalp 2005, Şenol 2020) büyüklüğünde Aydın Söke ve İzmir-Balat merkezli bir deprem gerçekleşmiştir. Deprem, İzmir- Balat ovasında ve Samos (Sisam) Adası'nda oldukça büyük hasar oluşturmuş, Balat da 300 binanın yıkılmasına sebep olmuştur. Depremin etkili olduğu şehirler İzmir, Manisa, Uşak, Denizli, Aydın ve Muğla'dır (Özgezici 2020). İzmir'de birçok binanın duvarları çatlamış, bazı camiler ve minareleri hasar görmüştür. Deprem esnasında büyük bir gürültü sesi duyulmuş, Gediz ve Büyük Menderes nehirlerinde taşmalar meydana gelmiştir (Emre ve Özalp 2005).

Söke-Balat depremini Akşam Gazetesi, "Söke çevresinde 597 ev tamamen yıkıldı, 825 ev de hasara uğradı. 2 ölü ve 3 yaralı var. Zelzele yurdun muhtelif yerlerinde hissedildi." şeklinde haberleştirmiştir (Akşam Gazetesi 1955). Hürriyet Gazetesi; "Ege'de zelzele oldu, Son 24 saat içinde 26 sarsıntı kaydedildi, Söke köylerinde 600 kadar bina yıkıldı. Üç ölü ve on iki yaralı var." (Hürriyet Gazetesi 1955), Milliyet Gazetesi; "Ege'de çok şiddetli bir zelzele oldu, Aydın'ın Bozdoğan Nahiyesine bağlı beş köy harap oldu." (Milliyet Gazetesi 1955), Dünya Gazetesi; "Ege Bölgesi'nde şiddetli deprem, Depremin merkezini teşkil eden Söke köylerinde 600 ev yıkıldı. 100'den fazla bina hasara uğradı, 3 kişi öldü. Aydın ve İzmir'de bazı binalar çatladı." (Dünya Gazetesi 1955) ve Cumhuriyet Gazetesi; "Dün sabahki zelzeleler Ege Bölgesi'nde tahribat yaptı, Ege Bölgesi'nde 1000'i müteceviz ev yıkıldı veya hasar gördü. 25 kişi yaralı, 4 kişi öldü." (Cumhuriyet Gazetesi 1955) ifadeleriyle depremi haberleştirmişlerdir.

Balat Köyü'nde 300 ev tamamen yıkılmıştır. Akköy'de 50 ev yıkılmış, 200 ev hasar görmüştür. Yenihisar köyünde 71 ev yıkılıp 44 ev hasara uğramış, Akköy ve Yeniköy'de 12 ev yıkılıp 238 ev hasar görmüş, Serçin köyünde 65 ev yıkılıp 135 ev hasara uğramış, Sarkemer köyünde 4 ev hasar görmüş, Batmaz köyünde 10 ev yıkılmış, Güllübahçe köyde 10 ev yıkılmış, 50 ev hasara uğramıştır. At Burgazı köyünde yıkılan ev 60, hasar gören 63, Yuvacı köyünde yıkılan ev 8, hasar gören 7, Bağ Arası'nda hasara uğrayan 1 iken Söke kasabasında 9 ev ve 1 dükkân hasar görmüştür. Yıkılan ev toplamı 597 ve muhtelif şekilde hasar görüp tamire muhtaç bina miktarı ise 825'i bulmuştur (BCA 112.708.11). Depremzedelere ilk yardım olarak Kızılay İzmir deposundan askeri kamyonla 400 çadır gönderilmiştir. Deprem mahalline sevk edilen çadırdan başka Söke'den temin edilen ekmeke, peynir, zeytin, domates ve salatalık gibi gıda maddesi de hemen kamyonla bilhassa Balat Köyü'ne gönderilip halka dağıtılmıştır. Söke mıntıkasındaki zararın 2,5 milyon lira olduğu tahmin edilmektedir. Balat Köyü'nün modern bir köy olarak yeniden ve süratle kurulması zaruri bulunduğundan yeni köylerinin ve planlarının tespit edilerek yapılması için Nafia Vekâleti'nden aralarında bir jeolog bulunan ekibin süratle Söke'ye sevk edilmesi istenmiştir. Yeni kurulacak Balat Köyü'nden başka diğer yıkılan evler için asgari ikişer bin ve hasar görenler için de derecesi tespit edilmek üzere ortalama biner liralık yardım ki toplamda yıkılanlar için 600 bin, hasar görenler için 800 bin lira olmak üzere 1 milyon 400 bin liralık destek gerekli merciden sağlanmalıdır (BCA 112.708.11). Deprem sonrası Balat Köyünün Balat-Akköy yolu üzerinde 1-1,5 km mesafede ve kuzey tarafındaki araziye nakledilmesine Nafia Vekâleti'nin 10/11/1955 tarihli ve 6-96/39095 sayılı yazısı üzerine 4623 sayılı kanunun 10 uncu maddesine göre İcra Vekilleri Heyetinin 29/11/1955 tarihli kararname ile karar verilmiştir (BCA 141.103.3). Deprem sonrası on iki köyde 1235 aileye, evlerini yeniden yaptırabilmeleri için devlet ormanlarından toplam 3667 metreküp kereste veya muadili 6112 metreküp tomruk verilmesi Ziraat Vekâleti'nin 11/02/1956 tarihli ve 4894-85/746 sayılı yazısı üzerine 3116 sayılı kanunun 5653 sayılı kanunla değiştirilen 17. maddesine göre İcra Vekilleri Heyetince 25/02/1956 tarihli kararı ile alınmıştır (BCA 142.19.2).

2.2) Cumhuriyetin İkinci Yarısında (1973-2023) İzmir'de Yaşanan Büyük Depremler

2.2.1) 6 Kasım 1992 İzmir Seferihisar Depremi

İzmir'de 6 büyüklüğü ve üzeri depremlerden bir diğeri 6 Kasım 1992 tarihinde İzmir'in Seferihisar ilçesinin Doğanbey Mahallesi'nde yerin 14 km derinliğinde gerçekleşen 6,0 büyüklüğündeki depremdir (Emre ve Özalp 2005). Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü'nün (KRDAE) verilerine göre deprem saat 21:08'de gerçekleşmiştir. Depremin etki alanı ise; Manisa, Balıkesir, Bursa, Adapazarı, İstanbul, Denizli, Söke, Aydın, Nazilli, Muğla gibi geniş bir alandır (Türkelli vd. 1995a).

Deprem özellikle il merkezindeki binalarda fazla yıkıcı bir etki oluşturmazken var olan hasarlı binaların genellikle Gümüldür-Seferihisar-Ürkmez ve etrafında olduğu görülmektedir (Altun 1993). Fay düzlemi çözümleri depremin sağ yönlü doğrultu atımlı bir kırılma mekanizmasıyla geliştiğini göstermektedir. Bu fay düzlemi Tuzla Fayı üzerindedir (Türkelli vd. 1995b).

Deprem sonrası yapılan incelemeler ve gerekli mercilere yapılan başvurular sonucu 4 binanın tamamen yıkıldığı, 260 binanın az hasar aldığı, 79 yapının ağır hasarlı olduğu, 170 binanın ise orta seviyede hasara uğradığı tespit edilmiştir. Deprem sonrası halktan edinilen bilgiler ve bölgede yapılan incelemeler sonucunda Doğanbey ve çevresinde bazı su kaynaklarının ve çeşmelerin sularında azalmalar, kesilmeler olduğu, bazı çeşmelerin tamamen suyunun kesildiği görülmüştür. Denizde ise kıyılarda suyun kızıştığı tespit edilmiştir (Altun 1993).

2.2.2) 12 Haziran 2017 İzmir- Karaburun Depremi

Türkiye'de 12 Haziran 2017 tarihinde İzmir'in Karaburun açıklarında, Ege Denizi'nde saat 15:28'de aletsel büyüklüğü $M_I=6,3$ ($M_w=6,2$) olan bir deprem olmuştur. Karaburun depreminin odak derinliği yaklaşık 20 km civarında olup, sığ odaklı bir deprem olduğu belirtilmiştir (KRDAE 2017). Karaburun depremi, Ege Denizi'nde Midilli Adası'nı güneyden sınırlayan, uzunlukları 10-15 km arasında değişen, birbirine yakın, paralel birkaç normal fay segmentinden oluşan Midilli Fay Zonu'nun, güneydoğuda kalan kısmı üzerinde gerçekleşmiştir (Kartal vd. 2017). 2017 Depreminin merkez üssüne en yakın yerleşim yerinin ise 23 km uzaklıktaki İzmir'in Karaburun ilçesine bağlı Hasseki Köyü olduğu tespit edilmiştir (DEÜ 2017).

Yunanistan hükümetinden ve resmi makamlarından yapılan açıklamalara göre deprem sonrası bölgede 1 kişi yaşamını yitirmiştir. Ayrıca 10 kişi deprem sonucu yaralanmıştır. Deprem bazı yapılarda hasarlara neden olmuştur. Normal fay niteliği taşıyan Midilli Fayı üzerinde meydana gelen ana şoktan sonra aynı bölgede KANDİLLİ ve AFAD kayıtlarına göre en büyüğü $M_w:4.9$ olan 200'ün üzerinde artçı deprem meydana gelmiştir. Özellikle İzmir ilinde zemin alüvyon olan kısımlarında yer alan bazı binalarda da küçük hasarlar oluşmuştur (Sözbilir vd. 2017).

2017 İzmir depreminde ana şoktan önceki son 1 aylık süreçte (12 Mayıs 2017'den itibaren) episantrın KB ve GD kesimlerindeki 1-2 küçük depremden başka herhangi belirgin öncü bir deprem sarsıntı aktivitesi meydana gelmemiştir. Bu şekilde Karaburun-İzmir depreminin, 17.08.1999 tarihli ($M_w7.6$) Kocaeli-İzmit depremi öncü aktivitesine benzer şekilde hiçbir büyük belirti göstermeden aniden meydana geldiğini göstermektedir (DEÜ 2017).

2017 İzmir depremi sonrası Bozköy, Tepeboz (Yeni Liman mevki), Kösedere ve Mordoğan Çatalkaya isimli köylerde bazı kerpiç yapılarda çatlakların oluştuğu ve genelde içleri boş kullanılmayan yapılarda kısmi duvar yıkılmaları olduğu yapılan incelemelerde tespit edilmiştir. Çok az sayıda da olsa bazı yığma (kerpiç) yapılarda kısmi hasar oluştuğu gözlenmiştir. Bu tür yapıların, içerisinde ikamet edenlerden edinilen bilgilere ve açıklamalara göre, bu yapıların 70-120 yıllık yapılar olduğu belirlenmiştir. Özellikle Karaburun'un zemin ve kayaç yapısının genelde sert kaya olması ve kerpiç yapılarında çoğunlukla 1-2 katlı olması, daha büyük çaplı hasarların ve yıkımların oluşmasını önleyen faktörler olmuştur (DEU 2017).

2.2.3) 30 Ekim 2020 İzmir- Seferihisar Depremi

Deprem 30 Ekim 2020 tarihinde İzmir'de Ege Denizi'nde yerel saat ile 14:51'de (ODTÜ/DMAM 2020) gerçekleşmiştir. Deprem AFAD verilerine göre 6.6, KRDAE verilerine göre 6.9, Amerika Birleşik Devletleri Jeoloji Araştırmaları Kurumu (USGS) verisine göre ise 7.0 büyüklüğünde gerçekleşmiştir. Depremın merkez üssü Ege Denizi'nde Sisam (Samos) Adası'dır (KRDAE 2020).

Bu deprem sonrasında kuvvetli yer hareketi etkisi ile İzmir'in Buca, Bornova, Bayraklı, Kemalpaşa ve Menderes ilçelerinde yapılarıdaki yıkım ve hasarlara bağlı olarak can (115 can kaybı ve 1034 yaralı) ve mal kayıpları olmuştur (Çağlar ve Kırtel 2020). Deprem sonrasına ait hasar kayıtları ve can kayıplarına göre, depremin merkez üssüne en yakın yerleşim alanı olan Sisam Adası'nda 2 can kaybı ve 19 yaralı bildirilmiştir (Kardaş ve Öner 2020). Deprem sonrası gerçekleşen artçı depremlerin büyük bir kısmı Doğu-Batı doğrultusunda ve 40 km uzunluğunda bir alanda etkin olarak gerçekleşmiştir. Artçı depremlerin bir kısmı ise Sisam Adası'nın kuzeybatısında, KD-GB doğrultusunda yaklaşık 20 km uzunluğunda bir alanda meydana gelmiştir (MTA 2020).

30 Ekim 2020 Seferihisar Depremi (M_w : 6.9) Ege Denizi Bölgesi'nin orta bölümünde gerçekleşmiştir. Bu bölge tarihsel (1900 öncesi) ve aletsel (1900 sonrası) dönemlerde deprem yoğunluğunun yaşandığı bir sismojenik zondur. Yakın bölgede Tuzla Fayı üzerinde 6 Kasım 1992 tarihinde M_w 6.0 büyüklüğünde, Seferihisar Fayı üzerinde 10 Nisan 2003 tarihinde M_w 5.7 büyüklüğünde ayrıca sonrasında Yağcılar Fayı üzerinde 17 Ekim 2005 tarihinde M_w 5.9 büyüklüğünde depremler gerçekleşmiştir (MTA 2020).

2020 depremi sonrası yapılan incelemelere bağlı olarak 5630 binada orta veya az derecede hasar meydana gelmiştir. Bu binaların 511'i orta derecede 5119'u ise az derecede hasarlı oldukları tespit edilmiştir. 506 bina ise yapısal güvenlik açısından riskli bulunarak yıkılmıştır (Akış ve Tunç 2021). Yapılan incelemeler sonucu 30 Ekim 2020 Seferihisar depreminde İzmir'de hasarlı binaların durumu Tablo 3'te verilmiştir. (Çağlar 2020):

Tablo 3: 30 Ekim 2020 Seferihisar Depremi'nde İzmir'de hasarlı binaların durumu (Çağlar 2020)
Table 3: The condition of damaged buildings in Izmir in the 30 October 2020 Seferihisar Earthquake (Çağlar 2020)

Hasar Durumu	Bina Sayısı
Ağır Hasarlı	376
Orta Hasarlı	410
Az Hasarlı	4182
Toplam	4968

Depremın etkisiyle Ege Denizi'nde deniz tabanında özellikle doğu-batı yönünde uzanan ve hemen hemen 40 km uzunlukta olan fay parçasının kırıldığı tespit edilmiştir. Deprem sonucu Sisam Adası'nın Seferihisar'a bakan kuzey bölümlerinde yaklaşık 10 cm'ye yakın yükselmeye sebep olduğu, Ege Denizi'nde gerçekleşen çökmenin ise 60 cm'ye kadar gerçekleştiği belirtilmektedir. Seferihisar depremi ve denizde gerçekleşen kırılmalar sonucu Kuşadası ve etrafında yer alan faylardaki enerji ve üzerindeki stresin arttığı belirlenmiştir (Deniz ve Yüksel 2020).

Depremde daha çok hasarın ve yıkımın meydana geldiği Bornova ve Bayraklı ilçelerinin bulunduğu bölge, daha çok delta ve kıyı çökelleri ile yeraltı su seviyesinin sığ derinliklerde olduğu alüvyonlardan oluşmuş bir bölgedir. Bu tür çökeller sıvılaşmaya yatkın kum, silt ve kil

boyu tutturulmamış gevşek zemin özelliklerini göstermektedir. Aynı zamanda bu alanlarda yeraltı su seviyesi oldukça sığ derinliklerde yer almaktadır (MTA 2020).

30 Ekim 2020'de Ege Denizi'nde meydana gelen ana sarsıntıyı takiben deprem bölgesinde yaklaşık 2.5 ila 3.0 metre yüksekliğine sahip tsunami meydana gelmiştir. Dalgalar bu bölgede İzmir'in Seferihisar ilçesine bağlı Sığacık Körfezi'ni ve Sisam adasının kuzey bölgelerinde etkili olmuştur. Dalgalar ile ilgili yapılan ölçümlere ve saha gözlemlerine bakıldığında dalganın iç kısımlara kadar 200 ila 250 metre kadar ilerlemiştir (Akış ve Tunç 2020).

30 Ekim 2020 İzmir- Seferihisar depreminde yıkılan binalarda ölü ve yaralı sayısı ise şu şekildedir:

Rıza Bey Apartmanı- 36 ölü, 17 yaralı; Emrah Apartmanı- 32 ölü, 15 yaralı; Doğanlar Apartmanı- 15 ölü, 12 yaralı; Yağcıoğlu Apartmanı- 11 ölü, 7 yaralı; Yılmaz Erbek Apartmanı- 11 ölü, 11 yaralı; Barış Sitesi- 11 ölü, 2 yaralı; Cumhuriyet Sitesi- 10 Yaralı.

Belirlenen ağır hasarlı ve göçen binaların 2000 yılı öncesinde inşa edildiği araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir. Bu binaların yapıldığı dönemde geçerli olan 1975 yılı Deprem Yönetmeliğinin, binalarda depreme dayanıklılığı artıracak, önemli kurallarına da uyulmadığı tespit edilmiştir (Bayhan 2020).

3. SONUÇ

Cumhuriyet Dönemi'nde ülkemizin yaşadığı büyük depremlere bakıldığında 1939 Erzincan Depremi, 1970 Gediz Depremi, 1999 Kocaeli Depremi, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri ön plana çıkmaktadır. Kimi kaynaklarda 7.9 kimi kaynaklarda ise 8.0 büyüklüğünde olan 1939 Erzincan Depremi'nde 120 bin civarında bina hasar görmüş, 33 bin civarında insanımız vefat etmiştir. 7.2 büyüklüğündeki 1970 Gediz Depremi'nde ise 20 bin civarında ev hasar görmüş ve 1100 civarında vatandaş vefat etmiştir. 1999 Marmara veya Kocaeli depreminde ise 17500 civarında insanımız vefat etmiş, 33 bin civarında bina hasar görmüştür. Şubat 2023'te gerçekleşen Kahramanmaraş depremlerinde ise Mart 2023 itibariyle 50 bin civarında insanımız vefat etmiş ilk belirlemelere göre 850 bin civarında bina ve yapı da hasar görmüştür.

Cumhuriyet Dönemi İzmir depremlerine bakıldığında çalışmada da bahsedildiği üzere pek çok insan yaralanmış ya da vefat etmiştir. Yine İzmir depremlerinin gerçekleştiği bölgelerde il, ilçe, köy ve mezralarda binalar yıkılmıştır. Hatta sadece İzmir'de değil çevre illerde de yıkım ve ölümler gerçekleşmiştir. Deprem sonrasında yardım kampanyaları düzenlenmiş, devlet tüm imkânıyla deprem bölgelerine seferber olmuştur. Buna rağmen dönemin şartları, imkânlar ve haberleşmenin dönemselsel farklılığı, eksiklikleri sebebiyle de geç kalınan, eksik olan noktalar da olmuştur. Yaşanan depremler sonrası insanlar büyük korku ve panik yaşamışlardır. İzmir özelinde bakıldığında yaşanan bunca depreme rağmen depremlerden ders çıkarılmadığı görülmektedir. Günümüze yakın yıllarda İzmir'de yaşanan depremlerde binaların yıkılması, ölümlerin gerçekleşmesi ve yıkılan binalardaki incelemelerde eksik, kalitesiz malzemelerin kullanıldığı görülmektedir. Basına yansıyan bu eksikliklerin profesyonel incelemeler sonucu tespit edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Geçmişten günümüze tarih boyunca hem dünya da hem de ülkemizde şiddetli depremler ve depremlerin sonucu olarak yıkımlar, ölümler gerçekleşmiştir. Ülkemiz ve Ege Bölgesi'nde jeolojik yapısı itibariyle dünya üzerindeki önemli deprem kuşaklarının kesiştiği bir noktada yer almaktadır. Bu sebeple çalışmada da görüldüğü üzere İzmir'de hem tarih boyunca hem de cumhuriyet döneminde şiddetli depremler yaşamıştır. Maalesef ki yapılan araştırmalar sonucu gelecekte de yaşamaya devam edeceği kaçınılmaz bir gerçektir. Bu noktada hem ülke genelinde hem de Ege Bölgesi ve İzmir özelinde topyekûn bir çalışmaya girişilmesi gerekmektedir. Bu noktada gerekirse ülkemizden daha şiddetli depremlerin gerçekleştiği Japonya, Güney Kore gibi ülkelerdeki yapılaşma ve önlemler incelenmelidir. Sadece bu dış

örnekler değil aslında ülkemizin ve yaşadığımız coğrafyanın geçmişine bakıldığında ayakta duran yüzlerce belki de binlerce yıllık yapılar incelenmeli ve depremin yıkıcı etkilerine karşı tedbirler alınmalıdır. Aslında deprem değil, tedbirsizlik, alınmayan önlemler öldürür. Depremde ayakta kalacak sağlam yapılar yapılmalı ve Türkiye'nin bir deprem bölgesi olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

AA, 2020. Son 111 yılda İzmir depremleri, Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/izmir-son-111-yilda-6-ve-uzeri-buyuklugunde-8-deprem-yasadi/2025256>.

AFAD, 2017. Batı Anadolu Açılma Sistemi Üzerinde Meydana Gelen Tarihsel ve Aletsel Dönem (M≥5.5) Deprem Aktivitesi, Erişim adresi: <http://www.deprem.gov.tr/tr/depremdetay?eventID=375576>.

AFAD, 2019. Deprem nedir?, Erişim adresi: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/39500/xfiles/deprem_nedir.

Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi 2023. 1928 İzmir Torbalı Depremi'nde Sokakta Oturan Vatandaşlar, Erişim Adresi: <https://www.apikam.org.tr/?AspxAutoDetectCookieSupport=1>.

Ahenk Gazetesi, 1928. 1 Nisan 1928 tarihli Ahenk Gazetesi.

Akarsu E., 2022. Türkiye Selçuklu Devleti Dönemi'nde doğal afetler ve salgın hastalıklar, Yüksek Lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 245 s (yayımlanmamış).

Akdur R., 2000. Afetlere hazırlık ve afet yönetimi. *Ankara Deontoloji Dergisi* (7), 8-13.

Akgün S., Uluğtekin M., 2001. Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a II. Kızılay Yayınları, Ankara, 650 s.

Akış T., Tunç G., Mertol H., 2020. 30.10.2020 Ege denizi deprem raporu. Atılım Üniversitesi, Erişim adresi: <https://www.atilim.edu.tr/uploads/announcements/ege-denizi-depremi-raporu>.

Akşam Gazetesi, 1939a. 23 Eylül 1939 tarihli Akşam Gazetesi.

Akşam Gazetesi, 1939b. 24 Eylül 1939 tarihli Akşam Gazetesi.

Akşam Gazetesi, 1949. 24 Temmuz 1949 tarihli Akşam Gazetesi.

Akşam Gazetesi, 1955. 17 Temmuz 1955 tarihli Akşam Gazetesi.

Akşam Postası Gazetesi, 1939. 23 Eylül 1939 tarihli Akşam Postası Gazetesi.

Altun S., 1993. 6 Kasım 1992 İzmir depremi sonuçları üzerine bir irdeleme. *İmo İnşaat Mühendisleri Odası Teknik Dergisi*, 4(4), 731-742.

Anadolu Gazetesi, 1928. 1 Nisan 1928 tarihli Anadolu Gazetesi.

Anadolu Gazetesi, 1939a. 23 Eylül 1939 tarihli Anadolu Gazetesi.

Anadolu Gazetesi, 1939b. 25 Eylül 1939 tarihli Anadolu Gazetesi.

Arslan A., 2003. Türkiye'de tabii afetler (1923-1950), Yüksek Lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 255 s (yayımlanmamış).

Atalay İ., 1987. Türkiye jeomorfolojisine giriş. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:9, İzmir, 456 s.

Bayhan B., Avcı E., Birlik Kayı D., 2020. Ege denizi Seferihisar açıkları M6.6 depremi 30 Ekim 2020 ön değerlendirme raporu. Bursa Teknik Üniversitesi Deprem Mühendisliği Uygulama ve Araştırma Merkezi, 17 s.

Baykara T., 1974. İzmir şehri ve tarihi. Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir, 173 s.

BCA, 28.19.4. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kararlar Daire Başkanlığı, 28.19.4, 4 Nisan 1928.

BCA, 28.19.5. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kararlar Daire Başkanlığı, 28.19.5, 4 Nisan 1928.

BCA, 112.708.11. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 112.708.11., 17.07.1955.

BCA, 119.842.14. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Muamelat Genel Müdürlüğü, 119.842.14., 28.09.1939.

BCA, 120.57.12. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kararlar Daire Başkanlığı, 120.57.12., 02.08.1949.

BCA, 120.850.20. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Muamelat Genel Müdürlüğü, 120.850.20., 27.08.1949.

BCA, 141.103.3. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kararlar Daire Başkanlığı, 141.103.3., 29.11.1955.

BCA, 142.19.2. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kararlar Daire Başkanlığı, 142.19.2., 25.02.1956.

BCA, 178.234.3. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Muamelat Genel Müdürlüğü, 178.234.3., 07.10.1939.

Cumhuriyet Gazetesi, 1939a. 23 Eylül 1939 tarihli Cumhuriyet Gazetesi.

Cumhuriyet Gazetesi, 1939b. 24 Eylül 1939 tarihli Cumhuriyet Gazetesi.

Cumhuriyet Gazetesi, 1949. 24 Temmuz 1949 tarihli Cumhuriyet Gazetesi.

Cumhuriyet Gazetesi, 1955. 17 Temmuz 1955 tarihli Cumhuriyet Gazetesi.

Çağlar N., Kırtel O., Vural İ., 2020. 30 Ekim 2020 Ege denizi Seferihisar depremi inceleme ve değerlendirme raporu. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Deprem Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 27 s.

Deniz A., Yüksel E., 2020. 30 Ekim 2020 İzmir depremi değerlendirme raporu. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 31 s.

Develioğlu F., 1995. Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat. Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1195 s.

Dokuz Eylül Üniversitesi, 2017. 12 Haziran 2017 İzmir Karaburun (Ege Denizi) depremi değerlendirme raporu, Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Dokuz Eylül Yayınları, Buca-İzmir, 25 s (yayımlanmamış).

Dünya Gazetesi, 1955. 17 Temmuz 1955 tarihli Dünya Gazetesi.

Emre Ö., Özalp S., 2005. İzmir yakın çevresinin diri fayları ve deprem potansiyelleri. MTA Genel Müdürlüğü Jeoloji Etütleri Dairesi, MTA Rapor No:10754, 80 s.

Emre Ö., Duman T.Y., Özalp S., Elmacı H., Olgun S., Şaroğlu F., 2013. Active fault map of Turkey with an explanatory text 1:1,250,000 scale. General Directorate of Mineral Research and Exploration, Special Publication Series, 30.

Eyidoğan H., Güçlü U., Utku Z., 1991. Büyük Türkiye depremleri makro sismik rehberi (1900-1988). İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 298 s.

Hizmet Gazetesi, 1928a. 1 Nisan 1928 tarihli Hizmet Gazetesi.

Hizmet Gazetesi, 1928b. 2 Nisan 1928 tarihli Hizmet Gazetesi.

Hürriyet Gazetesi, 1955. 17 Temmuz 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi.

İkdam Gazetesi, 1939. 23 Eylül 1939 tarihli İkdam Gazetesi.

KRDAE, 2017. 12 Haziran 2017 Karaburun Açıkları Ege Denizi Depremi, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, Erişim adresi: http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/wpcontent/uploads/2017/06/12_HAZIRAN_2017_EGE_DENIZI_DEPREMI.pdf.

KRDAE, 2020. 30 Ekim 2020 Ege denizi depremi, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, Erişim adresi: <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/30-ekim-2020-mw6-9-ege-denizi-izmir-depremi/>.

Karadaş A., Öner E., 2021. 30 Ekim 2020 Sisam depreminin İzmir-Bayraklı'da yol açtığı hasar üzerinde Bornova ovasının alüvyal jeomorfolojisinin etkileri. *Coğrafya Dergisi* (42), 139-153.

Kartal R.F., Demirtaş R., Kadiroğlu, F.T., 2017. 12 Haziran 2017 Midilli-Karaburun depremi ($M_w=6.2$). Aktif Tektonik Araştırma Grubu (ATAG) 21.Çalışmayı 61 s.

Ketin İ., 1949. Son on yılda Türkiye'de vukua gelen büyük depremlerin tektonik ve mekanik neticeleri hakkında. *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni* 2(1), 1-10.

Milliyet Gazetesi, 1955. 17 Temmuz 1955 tarihli Milliyet Gazetesi.

MTA 2020. 30 Ekim 2020 Ege denizi depremi saha gözlemleri ve değerlendirme raporu, Erişim adresi: https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/deprem/pdf/30.10.2020_Ege_Denizi_Depremi_Saha_Gozlemleri_ve_Değerlendirme_Raporu.pdf.

Naci M., 2009. Lugat-i Naci. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 959 s.

Nafiz H., Hakkı İ., 1929. 30-31 Mart 1928 tarihindeki Tepeköy-Torbalı İzmir zelzelesi mahallinde yapılan tetkikat üzerine darülfünun emanetine verilen rapor. Darülfünun Jeoloji Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul, No:1, 72 s.

ODTÜ/DMAM, 2020. 30 Ekim 2020 İzmir Seferihisar açıkları (Sisam) depremi keşif gözlemleri ve bulgular. ODTÜ Deprem Mühendisliği Araştırma Merkezi, Rapor No:ODTÜ/DMAM 2020-03, Ankara, 47 s.

Özdemir H., 2016. Afetler coğrafyası. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 329 s.

Özey R., 2006. Afetler coğrafyası. Aktif Yayınevi, İstanbul, 302 s.

Özgezici İ., 2020. Söke depremi, Erişim adresi: <https://www.sokeekspres.com/haber/11758921/ibrahim-ozgezicinin-kaleminden>.

Özipek M.N., 2004. Deprem sonucu oluşan sismik kuvvetlerin mekanik tesisatlara ve ekipmanlara olan etkisi ve bu sistemlerin deprem güvenliklerinin sağlanması, Yüksek Lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 79 s (yayımlanmamış).

Sami Ş., 1317(R). Kamus-i Türki, İkdam Yayınevi, Dersaadet, 1574 s.

Son Posta Gazetesi, 1939a. 23 Eylül 1939 tarihli Son Posta Gazetesi.

Son Posta Gazetesi, 1939b. 24 Eylül 1939 tarihli Son Posta Gazetesi.

Son Posta Gazetesi, 1949a. 24 Temmuz 1949 tarihli Son Posta Gazetesi.

Son Posta Gazetesi, 1949b. 31 Temmuz 1949 tarihli Son Posta Gazetesi.

Son Telgraf Gazetesi, 1939. 23 Eylül 1939 tarihli Son Telgraf Gazetesi.

Sözbilir H., Eski S., Tepe 2017. 12 Haziran 2017 Midilli depremi (Karaburun Açıkları) ve bölgenin depremselliği, Dokuz Eylül Üniversitesi Deprem Araştırma ve Uygulama Merkezi Diri Fay Araştırma Grubu, 14 s.

Şenol C., 2020. Türkiye’de meydana gelen büyük depremlerin yerleşme ve demografik yapı üzerindeki etkileri (1927-2000). *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 2(4), 620-644.

Tan Gazetesi, 1939a. 23 Eylül 1939 tarihli Tan Gazetesi.

Tan Gazetesi, 1939b. 24 Eylül 1939 tarihli Tan Gazetesi.

Tinal M., 2009. 1928 Torbalı (İzmir) depremi. *Turkish Studies* 4(8), 2229-2243.

TKA 17-67. Türk Kızılay Arşivi, Kutu No:17, Belge No:67.

TKA 89-3. Türk Kızılay Arşivi, Kutu No: 89, Belge No: 3.

TKA 91-21. Türk Kızılay Arşivi, Kutu No: 91, Belge No:21.

TKA 2370-6436. Türk Kızılay Arşivi, Kutu No:2370, Belge no: 6436.

TKA 2371-70. Türk Kızılay Arşivi, Kutu No:2371, Belge no: 70.

TKA 2371-71. Türk Kızılay Arşivi, Kutu No:2371, Belge No:71.

TKA 2371-72. Türk Kızılay Arşivi, Kutu No:2371, Belge No:72.

TKA 2371-73. Türk Kızılay Arşivi, Kutu No:2371, Belge No:73.

TKA 2371-74. Türk Kızılay Arşivi, Kutu No:2371, Belge No:74.

TKA 2371-79. Türk Kızılay Arşivi, Kutu No:2371, Belge No:79.

Türkelli N., Kalafat D., 1995a. 6 kasım 1992 İzmir Doğanbeyli depremi saha gözlemleri ve odak mekanizma çözümü. *Jeofizik Dergisi* 9(1), 343.348.

Türkelli N., Kalafat D., İnce Ş., 1995b. 6 Kasım 1992 İzmir depremi ve artçı şokları. *Deprem Araştırma Bülteni* 17(68), 58-95.

Türkiye Kızılay Mecmuası, 1940. *Türkiye Kızılay Mecmuası*, 171, Ankara, 1940.

Ulus Gazetesi, 1939. 23 Eylül 1939 tarihli Ulus Gazetesi.

Ulus Gazetesi, 1949a. 24 Temmuz 1949 tarihli Ulus Gazetesi.

Ulus Gazetesi, 1949b. 25 Temmuz 1949 tarihli Ulus Gazetesi.

Ulus Gazetesi, 1949c. 26 Temmuz 1949 tarihli Ulus Gazetesi.

Ulus Gazetesi, 1949d. 2 Ağustos 1949 tarihli Ulus Gazetesi.

Vakit Gazetesi, 1939. 23 Eylül 1939 tarihli Vakit Gazetesi.

Yeni Asır Gazetesi, 1939. 23 Eylül 1939 tarihli Yeni Asır Gazetesi.

Zafer Gazetesi, 1949a. 25 Temmuz 1949 tarihli Zafer Gazetesi.

Zafer Gazetesi, 1949b. 26 Temmuz 1949 tarihli Zafer Gazetesi.

ARAŞTIRMA VERİSİ (*Research Data*)

Bu çalışma Başkanlık Cumhuriyet Arşivi, Kızılay Arşivi, dönemin yazılı basını, AFAD, MTA KRDAE vb. resmi kuruluşlarının verileri ve üniversitelerin raporları ışığında hazırlanmıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI / İLİŞKİSİ (*Conflict of Interest / Relationship*)

Araştırma kapsamında yer alan bilgilerde çıkar çatışması bulunmamaktadır.

YAZARLARIN KATKI ORANI BEYANI (*Author Contributions*)

- Çalışmanın tasarlanması (*Designing of the study*): M.A
- Literatür araştırması (*Literature research*): M.A., F.Ç.
- Saha çalışması, veri temini/derleme (*Fieldwork, collection/compilation of data*): M.A.
- Verilerin işlenmesi/analiz edilmesi (*Processing/analysis of data*): M.A
- Şekil/Tablo/Yazılım hazırlanması (*Preparation of figures/tables/software*): M.A
- Bulguların yorumlanması (*Interpretation of findings*): M.A., F.Ç.
- Makale yazımı, düzenleme, kontrol (*Writing, editing and checking of manuscript*): M.A., F.Ç.